

Barnets röst i barnskyddet

En kvantitativ studie om hur barns delaktighet kan stärkas i beslut som rör dem inom barnskyddet

Mirjam Antus

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa, 2025

EXAMENSARBETE

Författare: Mirjam Antus

Utbildning och ort: Det sociala området Vasa

Handledare: Luisa Tast och Ralf Lillbacka

Titel: Barnets röst inom barnskyddet - En kvantitativ studie om hur barns delaktighet kan stärkas i beslut som rör dem inom barnskyddet

Datum: 23.04.2025 Sidantal: 45 Bilagor: 1

Abstrakt

Detta examensarbete undersöker barns delaktighet i beslut inom barnskyddet, med fokus på hur tidigare placerade barn har upplevt sin möjlighet att påverka beslut som rör deras liv. Studien syftar till att kartlägga hur väl barns röster hörs inom barnskyddsprocesser samt att identifiera hur socionomer kan arbeta mer förebyggande för att stärka barns inflytande och livskvalitet.

Undersökningen har genomförts som en kvantitativ studie där före detta barnskyddsklienter besvarat en enkät om sina erfarenheter av delaktighet under placering. Resultatet visar att många barn upplever att deras synpunkter beaktas i tillräcklig grad, vilket kan påverka deras självkänsla och känsla av sammanhang positivt. Samtidigt framkommer att ett gott bemötande, tydlig kommunikation och möjlighet att uttrycka sig ökar känslan av delaktighet och trygghet.

Teoretiska utgångspunkter för studien har varit utvecklingspsykologiska perspektiv samt sociologiska teorier kring struktur, aktörskap och identitet. Studien visar att barns delaktighet till viss del begränsas av institutionella ramar, yrkespersoners osäkerhet och en vuxencentrerad kultur. För att motverka detta lyfts behovet av strukturerade metoder, såsom kognitiv beteendeterapi, psykoedukation och CPC-modellen, som kan främja barns aktiva deltagande i beslut.

Slutsatsen är att barns röst måste ges större utrymme inom barnskyddet. Genom ökad medvetenhet, utbildning och praktiska verktyg kan personal inom det sociala arbetet skapa mer barncentrerade arbetssätt, vilket i sin tur kan minska risken för negativa långsiktiga konsekvenser och bidra till en tryggare uppväxt för barn inom barnskyddet.

Språk: svenska

Nyckelord: Barnskydd, delaktighet, barnets röst, självbestämmande

BACHELOR'S THESIS

Author: Mirjam Antus

Degree Programme: Social welfare, Vasa

Supervisor(s): Luisa Tast and Rals Lillbacka

Title: The Child's Voice in Child Protection Services: A Quantitative Study on How Children's Participation Can Be Strengthened in Decisions That Affect Them in Child Welfare

Date: 23.04.2025 Number of pages: 45

Appendices: 1

Abstract

This thesis investigates children's participation in decision-making within child protection services, with a particular focus on how previously placed children have experienced their ability to influence decisions affecting their lives. The study aims to assess how well children's voices are heard during child welfare processes and to identify how social workers can work preventively to enhance children's influence and quality of life.

The research was conducted as a quantitative study, where former child welfare clients responded to a questionnaire about their experiences of participation during placement. The results show that many children feel their views are considered, which can positively affect their self-esteem and sense of coherence. However, the study also shows that good treatment, clear communication, and opportunities for self-expression increase feelings of participation and security.

The theoretical framework includes developmental psychology and sociological theories on structure, agency, and identity. The study reveals that children's participation is often limited by institutional structures, professional uncertainty, and an adult-centered culture. To counteract this, structured methods such as cognitive behavioral therapy, psychoeducation, and the CPC model are highlighted as ways to promote children's active involvement in decision-making.

The conclusion is that children's voices must be given greater space within child welfare services. Through increased awareness, education, and practical tools, social workers can develop more child-centered approaches, which in turn can reduce the risk of long-term negative outcomes and contribute to a safer upbringing for children within child protection.

Language: English

Keywords: child protection, participation, child's voice, self-determination

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte.....	2
2.1	Frågeställningar	3
3	Förutsättningar till ett gott liv	3
3.1	Förebyggande barnskydd.....	5
4	Barnskydd.....	7
4.1	Barnskyddsanmälan.....	8
4.2	Öppenvård.....	10
4.3	Omhändertagande.....	11
4.4	Vård utom hemmet.....	12
4.5	Eftervård.....	14
4.6	Lagstiftning.....	15
5	Delaktighet	17
5.1	Utgångspunkter för delaktighet.....	19
5.2	Delaktighet och skydd.	21
5.3	Metoder för delaktighet.....	22
6	Sammanfattning av teori.....	25
7	Metod.....	27
7.1	Reliabilitet.....	28
7.2	Validitet.....	28
8	Resultat.....	29
8.1	Redovisning av resultat.....	30
8.2	Diskussion om resultatet.....	34
9	Avslutning.....	38
10	Litteraturförteckning.....	41

1 Inledning

I detta examensarbete studeras hur barn upplever sig vara delaktiga inom barnskyddet samt barnskyddsklienters delaktighet i, och möjlighet att påverka, dessa beslut. Jag forskar i hur barnskyddsklienter har upplevt sin placering och deras erfarenheter av huruvida de haft möjlighet att göra sig hörda i beslut som angår dem. I Finland tillämpas barnskyddslagen för att skydda barn och ge en trygg uppväxtmiljö. Inom barnskyddsarbete följer man barnskyddslagen för att säkerställa vilka rättigheter barnen har. (Barnskyddslagen 417/2007.).

I barnskyddet jobbar man för att trygga och stöda barns mångsidiga utveckling och ge skydd för barn som är i behov av det. Enligt institutet för hälsa och välfärd är det fortfarande föräldrar och vårdnadshavare som är huvudsakligen ansvariga att trygga barnets välfärd. Föräldrar eller vårdnadshavare är skyldiga att erbjuda en trygg och säker fostran för barn att växa upp i (Institutet för hälsa och välfärd, 2023a).

I Finland följer man även barnkonventionen som är Förenta nationernas (FN) konvention om barnens rättigheter. Enligt barnkonventionen och artikel 12 (2024) lyfts det fram att alla barn har rätt till att få uttrycka fritt sina känslor och bilda egna åsikter i alla frågor som handlar om barnet. Barnets ålder och mognad bör beaktas i bedömningen av vilken information som är lämplig att dela med barnet, liksom i beslut om när det är nödvändigt för yrkespersonen att utöva sitt professionella handlingsutrymme. Alla barn har även rättighet att bli hörd av en yrkeskunnig för att säkerställa att de har fått påverka valet angående deras liv så gott som möjligt på samma gång som man måste säkerställa barnets bästa. (Barnkonventionen, 2024, s. 18)

Även om man har barnkonventionen som guidning och riktlinjer kommer man under denna undersökning inse att det tyvärr inte alltid kommer uppfyllas av att följa dessa kriterier i praktiken, vilket kommer tyda på en viss bristande inom systemet för att stärka barns rättigheter att bli hörda.

Det finns olika metoder som används inom barnskyddet. Man jobbar i förebyggande syfte där man hjälper familjerna att hitta tillbaka till hållbarare hemförhållanden. Det som är

viktigt att tänka på är att man samarbetar med andra yrkesparter, till exempel småbarnspedagogiken, skola och rådgivning. Det erbjuds även barn- och familjeinriktat barnskydd. Väljer man att ta del av denna metod är syftet att man jobbar tillsammans med barnet och familjen och andra nätverk i familjens eller barnets liv. Inom barn- och familjeinriktat barnskydd är tanken att man i god tid försöker stärka familjen i att erbjuda en trygg miljö för barnen att vara del av. Viktigt att komma ihåg är att barnskyddet kan utöva lagstadgad myndighetsmakt för att trygga barnets säkerhet. Anser socialen att en familj inte är den trygga och säkra plats som det borde vara för ett barn, kan barnskyddet bli barnets vårdnadshavare. Barnskyddet arbetar på ett transparent och förenligt sätt för att skapa den trygga uppväxten som alla barn i Finland har rätt till. Det är viktigt att barnskyddet jobbar enhetligt med andra samarbetsparter för att stöda och hålla en god riktlinje för att barnen ska få utvecklas och växa. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023a)

2 Syfte

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur barn, som tidigare varit placerade inom barnskyddet, upplevt sin delaktighet och om deras perspektiv togs i beaktande i beslutsfattande. I studien kommer det även tas upp hur mycket de placerade barnen upplevde att de hade möjlighet att påverka dessa beslut. Syftet är även att undersöka hur socionomer kan arbeta mer förebyggande och för att tryggt och effektivt förbättra livskvaliteten för barn som placeras inom barnskyddet i dag och framtiden. Med denna undersökning är förhoppningen att man som socionom kommer kunna se en större helhetsbild i arbete med barn som är placerade på barnskydd, samt hur man kan förebygga negativa långsiktiga effekter efter en placering.

2.1 Frågeställningar

Mina frågeställningar är:

- Hur vanligt är det att barnskyddsklienter upplever att deras åsikter blir beaktade i viktiga beslut som berör dem?
- Hur vanligt är det att barnskyddsklienter att personalen lyssnar och tar hänsyn till deras tankar och synpunkter?

3 Förutsättningar till ett gott liv

Det finns många olika sätt att säkerställa en bra och trygg utveckling genom livet. Människor utvecklas varje dag även om det inte är något man nödvändigtvis tänker på. Man vet att människor till stor del formas av vad som händer tidigt i livet, allt från att vara ett foster fram tills ung vuxen. Utvecklingen fortsätter också ännu när man är gammal och livet tar en vändning med till exempel minnesförlust och annat. För att skapa en förståelse kring hur vi människor formas till dem vi är, erbjuder utvecklingspsykologin olika teorier. (Hwang & Nilsson, 2019, ss. 21–22)

Det finns olika aspekter som påverkar en människas utveckling, och dessa kan indelas i tre olika kategorier: Den fysiska utvecklingen, den kognitiva utvecklingen och den socioemotionella utvecklingen. Dessa tre förklarar mest konkret vad som händer med människan och i vilka olika kategorier utvecklingen sker. För att veta hur man ska hantera och hjälpa barn att bearbeta sina problem och händelser de varit med om, är det bra att veta i vilket skede i livet utvecklingen befinner sig och utifrån det kan man hitta olika metoder för att hjälpa bearbeta. (Hwang & Nilsson, 2019, ss. 24–26)

Den fysiska utvecklingen tar upp hur kroppen utvecklas både utsidan och insidan av kroppen. Fysisk utveckling är när man växer i längden, vikten förändras, kroppens ben utvecklas och stärks, de inre organen och muskler, nervsystemet och hjärnan. Till fysisk utveckling tar man även fasta vid både fin- och grovmotoriken, hur man lär sig att sitta och krypa, hur man går och står och håller balansen. Det är fysisk utveckling som är när man lär

sig att prata och göra gester och miner, man lär sig även att skriva. (Hwang & Nilsson, 2019, s. 24)

Kognitiv utveckling är människan som tar in information från omgivning och hur man tar in information, det är hur vi kommer ihåg vår omgivning samt lär oss av den. Den kognitiva utvecklingen gör att vi kan minnas saker och använda oss av den informationen för att lära oss mera, bli mera medvetna om oss själva och andra. Det är här vi lär oss hur man tolkar människor och uttryck som man dagligt blir utsatt för, det är den kognitiva delen som låter oss människor att drömma, fantisera, värderingar, problemlösning och inläring. Det är dessa olika delar man lyfter fram när man tänker på de aspekter som den kognitiva utvecklingen inför till människan. (Hwang & Nilsson, 2019, s. 24)

Ibland kan man fundera om det är skillnad på den kognitiva utvecklingen och den socioemotionella, och svaret där är även om de har en viss likhet så är de väldigt olika ifrån varandra. Den socioemotionella utvecklingen är hur människan utvecklas i det känslomässiga, samt hur man anpassar sig till den sociala omgivningen. Varje människa är unik i hur man tänker och hur man anpassar sig till olika situationer, hur man identifierar sig själv och den omgivning man befinner sig i, det är hur man ser på relationer till andra människor. (Hwang & Nilsson, 2019, s. 24)

Vad gör då att utveckling i tidiga skeden i livet spelar så stor roll för fortsatta förutsättningar till ett gott liv? Genom barns uppväxt så är det föräldrarna och människorna runt om i deras omgivning som formar och är exempel för barn och unga hur man beter sig och hur man för sig i sociala sammanhang, hur man hanterar känslor, hur man reagerar på olika handlingar och hur man hanterar känslor på ett hälsosamt sätt. Ärftlighet kan vara avgörande i hur man utvecklas och formas som människa, till exempel om mamman eller pappa är alkoholist är risken stor att barnets utveckling kan påverkas negativt och löper risk för eget missbruk. Barnet kan dock under sin uppväxt och utveckling bryta sig fri från mönstret av då till exempel alkoholism och välja att försöka bli en bättre version av sina föräldrar. Man kan även fundera på om detta fenomen är resultatet av arv eller miljö. Hur sannolikt är det att, ett barn som har en god miljö runt sig hamnar i dåliga vanor i jämförelse med ett barn som växer upp i en miljö där missbruk och /eller- /våld är del av vardagen? Ibland kan det visa sig att barn som lever i en orolig miljö hittar en egen balans och ett mer

stabil livsförhållande och där efter kan bryta mönstret från de dåliga vanorna. (Hwang & Nilsson, 2019, ss. 27–28)

För att människan ska må bra och vara trygg, finns det några saker att ta i beaktan. Det är egentligen från person till person hur man upplever att man klarar sig i dagens samhälle, men det finns grundläggande behov hos människan som kan vara avgörande för förutsättningar till ett gott liv. När man tänker på vad människan behöver för att leva är mat- och näringstrygghet ett av de viktigaste man behöver, detta mäter stabiliteten och tillgängligheten av att det finns tillräckliga mängder för en att barn ska klara av att växa och få den näring som behövs. Tillgång till rent vatten och kvaliteten på det, det gäller allt som att barn får tillgång till dricksvatten till det att barnen får vatten för att sköta sin hygien samt att hemmet hålls rent. Alla barn har rätt till tillgång av hälso- och sjukvård, där man kan avgöra barns hälsa och utveckling i tillväxten samt akut sjukvård. Sanitet och hygien är något som man snabbt lägger märke till om det är bra eller fallerar, det vill säga om barn har tillgång till toalett, avfallshantering och personliga hygien. Det grundläggande och en otroligt viktig del för barn att ha förutsättning till ett gott liv är att de har tillgång till bostad, ett tak över huvudet för att säkerställa barns trygghet i samhället, i detta räknas det även att barn ska ha tillgång till kläder som passar och är anpassad till de väderförhållanden barnen bor i. För att ännu lyfta fram en viktig del för god förutsättning är utbildning, det är en stor del inom utvecklingen som sker via skolan. Barn lär sig inte bara de grundläggande kunskaperna, men får även ta del av social utveckling och redan där känna att de får vara delaktig inom en värdefull och meningsfull vardag. (Cohen, 2010, ss. 887–897)

3.1 Förebyggande barnskydd

Att placera ett barn inom barnskyddet är den sista utvägen man tar om man ser att ett barn inte mår bra av att bo hemma på grund av familjeförhållanden. Att splittra en familj är en sista utväg. Innan ett beslut tas om att placera ett barn på barnskydd använder man förebyggande metoder när man märker att en familj har svårigheter eller problematik. Förebyggande arbete kan vara arbete med barnet och familjen i skolan, vid hälsovårdscentral och på rådgivning.

Välfärdsområdet erbjuder förebyggande tjänster som förutsätter att familjen inte är klient hos ett barnskydd. Dessa tjänster erbjuder, stöd till barnet samt hela familjen tillsammans med andra tjänster som kommunen kan erbjuda. Det är en skyldighet inom välfärdsområdet samt inom kommunerna att erbjuda vård och stöd till familjer som kämpar med vardagen. Välfärdsområdet erbjuder förebyggande barnskydd som rådgivningstjänster via social- och hälsovården. Vid mödrarrådgivningen kan det erbjudas uppföljning och stöd under graviditeten för att säkerställa en trygg och positiv upplevelse för hela familjen. Barnrådgivningen följer upp barnets hälsa, utveckling och tillväxt samt stödjer föräldrarna och handleder dem i arbetet med att trygga en trygg och harmonisk uppväxt för barnet. (Österbottens välfärdsområde, 2021)

Om man upplever problematik tidigt inom familjen kan man ta del av familjerådgivningen som kan erbjuda sakkunnig hjälp i familjelivet. Förebyggande arbete kan förhindra konflikter eller allvarigare problem som kan leda till behov av barnskydd. Det är med låg tröskel man kan ta kontakt med rådgivningen om man upplever svårigheter. Med hjälp av olika arbetsmetoder och rådgivning kan man förhindra att behov av barnskydd uppstår (Mellersta österbottens välfärdsområde Soite, 2024).

Hemservice för barnfamiljer kan vara ett bra förebyggande stöd i och med att det innebär att familjen får hembesök. Där kan man utifrån besöken strukturera upp en klientplan med barnen i fokus, samt arbeta för att familjen tillsammans jobbar på att stärka sig och tillsammans skapar en trygg hemmiljö där barnen har möjlighet att utvecklas och växa. Man kan med hemservicen skapa en funktionell vardag som passar alla familjemedlemmar. (Österbottens välfärdsområde, 2021)

Som yrkesperson inom social- och hälsovård, producenter av social- och hälsovårdstjänster, undervisningsväsendet och många flera har man som anställd skyldighet att göra en barnskyddsanmälan om man misstänker: misshandel eller sexuellt utnyttjande, eller hot om det, att barnet har blivit övergett, förbiseende av barnets behov, brist på stödnätverk i vardagen om detta äventyrar barnets välfärd, allvarliga kommunikationsproblem mellan förälder och barnet, bristande vård eller omsorg, vårdnadshavarens missbruksproblem eller mentala problem samt svårigheter att orka eller klara av den egna vården, barnets

drogmissbruk eller mentala problem samt självskadebeteende. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023c)

4 Barnskydd

I Finland är barnskydd tillgängligt och finns till för att trygga barnens rätt till en trygg uppväxtmiljö, harmonisk och mångsidig utveckling samt särskilt skydd till barnen. Ibland kan det vara att barn av många olika orsaker inte klarar av att bo hemma, till exempel på grund av egen psykisk hälsa som gör det tryggare för barnet att bo på ett barnskydd där man kan ha mera verktyg att hjälpa barnet med. Barnet kan också bo i ett hem där föräldrarna/vårdnadshavarna inte ger den trygga och säkra uppväxten som barnen har rätt till och därför blir barnskyddet rätt plats för barnen. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023).

Barnskyddet utgår ifrån tre grundläggande tyngdpunkter och de är att påverka barnens allmänna uppväxtförhållanden och att stöda föräldrarna vid fostran av barn och det egentliga uppdraget att skydda barnen. Barn som blir placerad på barnskydd ska fortsättningsvis ha möjlighet att delta i skolan och leva ett relativt normalt liv med vissa anpassningar. Barn ska även få möjligheten att utföra hobbyer som de tidigare gjort eller till och med påbörja ny hobby om tidigare hemförhållanden inte tillåtit detta av flera orsaker. Barnskyddet har stort ansvar att vara i samspel med föräldrar/vårdnadshavare, eftersom man strävar att varje barn ska få möjligheten att återgå till ett tryggt liv hemma med familjen. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023).

Det är social- och hälsovårdsministeriet som har ansvar för uppbyggnaden av barnskydd samt lagstiftningar som man följer och som gäller inom barnskydd. Inom Österbotten är det välfärdsområdet som har ansvar att ordna barnskyddstjänster som kan utföras av välfärdsområdet eller att man köper in en privat tjänst. Om välfärdsområdet köper in en tjänst är det även välfärdsområdets uppgift att övervaka leverantörens verksamhet. När en verksamhet som berör barn och deras välmående och främjande är det viktigt att man följer sig av lagstiftningar kring rättigheter hos barn och familjerna. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2024)

”Lagens syfte är att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd” (Barnskyddslagen 417/2007.)

Ett barn som är placerad på en barnskyddsenshet kan lätt börja känna sig malplacerad av andra människor eftersom det inte hör till det normala att inte växa upp i sitt eget hem. Dagens samhälle är fortfarande väldigt dömande och följer normer som känns trygga och bekväma. När man tänker på hur dagens samhälle ser på barnskydd är det ofta enligt vilka värderingar människorna själv har. Om barnskyddet inte överensstämmer med deras värderingar kan de anse att det inte hör till normen och utifrån detta är risken stor att ett barn som är placerat blir dömd utav sådant som andra inte anser vara normalt. (Madsen, 2006, s. 110)

Det är viktigt att man i samhället reflekterar över målen med barnskyddstjänster, hur barns delaktighet kan ökas och hur dessa mål kan genomföras i praktiken. Är barnskyddsprocessen bara en skendemokratisk åtgärd för att kontrollera barn, eller är den en relation baserad på etik och mångfald? (Törrönen et al., 2023, ss. 2031–2032)

4.1 Barnskyddsanmälan

För att ett barn ska bli placerad på en barnskyddsenshet har barnet eller familjen fått en barnskyddsanmälan kring deras situation som upplevs som oroväckande. Grunder till varför man gör en barnskyddsanmälan har framkommit tidigare i examensarbetet där man förklarar i vilka situationer man som tjänsteman har skyldighet att göra en barnskyddsanmälan. Genom att göra en barnskyddsanmälan utan dröjsmål säkerställer man att barnet/familjen tilldelas en socialarbetare för att reda ut familjesituationen och hur man går vidare och om barnskydd kan vara aktuellt för att säkerställa barnets trygghet. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023c)

Tjänsteman/yrkesperson kan inte göra en barnskyddsanmälan anonymt eftersom familjen och barnet har rätt att få veta om anmälan har gjorts av social- och hälsovården, rådgivning eller skola med flera. När en anmälan görs kommer en socialarbetare bli tilldelad och det är socialarbetaren som avgör om det finns ett brådskande behov av barnskydd. Om det är

brådskande kan socialarbetaren göra en *brådskande placering*. Det görs även ett servicebehov som utreder situationen och detta görs innan barnet har blivit klient på barnskyddet om den brådskande placeringen inte redan börjat. Om situationen inte är brådskande så har socialarbetaren sju vardagar på sig att ta ställning till fortsatt utredning av barnskyddsbehov. Socialarbetaren påbörjar en utredning kring anmälan och vilken typ av placering som passar bäst och kommer sedan ta kontakt med familjen och barnet vilket då inleder en klientrelation mellan familjen och socialen. Vid möte med familjen och barnet kommer de tillsammans bedöma situationen och det är socialarbetarens skyldighet att informera klienten på ett sätt så klienten förstår vad det är frågan om. Det ska framkomma klientens rättigheter och skyldigheter, det ska diskuteras vilken typ av placering som passar bäst, konsekvenser av de olika alternativen och övrig information som kan ha betydelse för klienten. Det är viktigt att komma ihåg att respektera klientens självbestämmanderätt och önskemål samt åsikter och behov. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023c)

Statistik visar antalet barnskyddsanmälningar i Finland, har dessa varit relativt hög under de senaste åren. Detta tyder på att oro för barn och deras situation är något som samhället lägger märke till, flera olika aktörer som till exempel skola, myndigheter och vårdpersonal är aktiva att rapportera, ifall misstankar om att ett barn far illa finns. Dessa anmälningar kan vara ifall det misstänks om våld inom hemmet, psykisk ohälsa som kan göra så att barn far illa. Det att det framkommer stort antal anmälningar är dock inte en negativ syn, utan det är ett sätt att lägga märke till att systemet vi litar på fungerar i och med att det snabbt blir utrett och man agerar vid behov om situationen är sådan. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023c)

4.2 Öppenvård

Öppenvårds placering är det man strävar efter för barn som behöver barnskydd. En öppen placering hjälper inte bara barnet utan ser till att föräldrarna är delaktiga i beslut och fortsätter som barnets huvudsakliga vårdnadshavare. Målet med en öppenvårdsplacering är att stöda familjen och hitta olika metoder som kan hjälpa familjen i att forma ett bättre band mellan varandra. Barnskyddets roll är att ge en positiv inverkan på familjen genom arbetsmetoder som kan stärka och förbättra. Även fast barnet är huvudsakliga fokuset för barnskyddet att jobba med är det bra att se den stora helheten. Ifall det framkommer att familjen inte är stabil eller finns risk för fara av barnet, kan en placering ske på en barnskyddsanstalt. Man strävar efter att barnet ska klara av att flytta hem inom en snar framtid. Detta innebär att man inom barnskyddet försöker skapa ett bra samspel med barnet, vårdnadshavarna och barnets tilldelade socialarbetare (Lastensuojelun Keskusliitto, 2024).

Inom barnskyddsenheter finns det tre olika placeringar som är standard och i kapitel 7 i barnskyddslagen förklaras öppenvården. Syftet med öppenvården är att främja och stöda barnet i vardagliga sysslor och för att skapa en positiv utveckling i gemenskap av föräldrarna/vårdnadshavarna och skapa en starkare fostran med dem tillsammans med barnskyddsenheten samt familjens socialarbetare. Man försöker använda metoder som stöder att barnet kan bo med föräldrarna/vårdnadshavare så länge som möjligt, men ibland är det inte en möjlighet och då kan man stöda familjen med att placera barnet på barnskyddsanstalt med godkännande av föräldrarna/vårdnadshavarna. Med denna placering kan barnen bo på en barnskyddsenhet och målet som arbetstagare är att stöda och handleda barnet samt föräldrarna i fostran och försörjningen medan föräldrarna fortfarande är vårdnadshavare för barnet och det är de som fortfarande är ansvariga och fattar beslut kring barnet. Målet med denna placering är att föräldrarna tillsammans med de andra inblandade tar beslut som är i barnets bästa intresse medan barnet bor på barnskydd.(Barnskyddslagen 417/2007.)

Det finns olika stödåtgärder som ska finnas tillgängliga för barn och familjerna när barnet är på öppenvårdsplacering. När ett barn är öppenvårdsplacerad ska ekonomiskt stöd finnas och annat stöd för skolgången, anskaffning av yrke, bostad och fritidsintresse. Stöd för

utredning av barnets och familjens situation, intensifierad familjearbete, vård- och terapier som stöder barnets rehabilitering, familjerehabilitering och andra tjänster och stödåtgärden som stöder familjen och barnet. (Barnskyddslagen 417/2007.)

Öppenvårdsplacering är enligt statistik den vanligaste formen av stödåtgärd inom barnskyddet. Denna åtgärd innebär att barnet i första hand inte tas bort från sitt hem, utan att man använder möjligheter och metoder tillämpliga för att hjälpa familjen. De insatser som inräknas är stödsamtal, familjearbete, hemservice eller någon annan typ av handledning. En öppenvårdsplacering är en åtgärd innan problemen blir så stora att en omhändertagning är aktuell, ett barn kan även bli placerad på en barnskydds-enhet inom öppenvården för att trygga barnets säkerhet från sig själv eller familjen, varpå man jobbar på samma sätt med mål att barnet ska i snart framtid flytta hem tillbaka. (Centralförbundet för barnskydd, 2022)

4.3 Omhändertagande

Omhändertagande av ett barn är det som strävas att göra som sista alternativet. När en omhändertagning sker tas beslutet av en socialarbetare att barnet inte längre mår bra eller utsätts i fara. En omhändertagning sker då det inte längre är säkert och tryggt att bo hemma med vårdnadshavarna, eller ifall barnet i frågan är en stor fara för sitt eget välmående och risker finns att barnet skadar sig själv eller annan i sin omgivning. Omhändertagning betyder att föräldrarna mister sina rättigheter som vårdnadshavare och att det är myndigheterna som blir barnets vårdnadshavare, med andra ord blir barnskyddet barnets vårdnadshavare och kommer ta ansvaret för att uppfostra och vårda barnet. En omhändertagning är det rätta alternativet ifall man anser att öppenvården inte är passande för barnet och anses vara i behov av att placeras utanför hemmet. En omhändertagning är endast ett alternativ ifall det finns lagstadgad grund för det enligt Barnskyddslagen 417/2007 §40. (Institutet för hälsa och välfärd, 2025a)

Några av orsakerna till omhändertagning kan vara våld i hemmet, missbruk, psykisk ohälsa hos vårdnadshavare eller hos barnet. När ett barn blir omhändertaget så mister

vårdnadshavarna rättigheterna för att ta beslut angående barnet, vilket gör att det blir barnskyddsensheten och barnets socialarbetare som blir vårdnadshavare. På detta sätt behöver inte föräldrarna vara inblandad i beslut som gör angående barnen eftersom man anser att de inte längre tänker enligt barnets bästa. Som barn och förälder har man alltid rättigheter att överklaga besluten som tas av socialarbetarna samt barnskyddsensheten. (Barnskyddslagen 417/2007.)

Denna form av åtgärd är en mer ingripande åtgärd inom barnskyddet, och enligt statistik förekommer detta i ett mångtal fall varje år. När ett barns välfärd är hotat, på grund av försummelse, psykisk ohälsa eller våld, är omhändertagandet ett sätt att skydda barn och deras välfärd. Om ett barn blir omhändertaget är det myndigheterna, det vill säga socialarbetarna och de som jobbar inom barnskyddet, som blir barns vårdnadshavare. Detta innebär att föräldrarna mister deras rätt till att fatta beslut för barnet eftersom de inte anses vara passande att se till vad som är för barnets bästa. Eftersom omhändertagande fortfarande är en stor del av de beslut som tas, visar det att det finns stor del där man borde fokusera på att de stödåtgärden som finns inte kanske räcker till för att skydda barn från fara. (Institutet för hälsa och välfärd, 2025b)

4.4 Vård utom hemmet

När ett barn blir omhändertaget kommer barnet med störst sannolikhet att hamna i vård utom hemmet. Detta betyder att socialarbetaren som är ansvarig för barnet tar ett beslut om vart barnet ska placeras, barnet kan bli placerad i familjevård, professionellt familjehem eller barnskyddsanstalt.

När ett barn blir placerad utom hemmet är det viktigt att beakta barnets bästa och vilka behov barnet har, på detta sätt kan man säkerställa att placeringen passar in med barnet och hjälper till att stöda barnets utveckling. Det första alternativet man strävar till är att placera barn i familjevård, detta kräver att familjevårdarna har fått tillräckligt mycket stöd i arbetet. Är familjevård inte det bästa beslutet för barnet kan barnet hamna att placeras på en anstalt/barnskydd. (Institutet för hälsa och välfärd, 2025c)

Det är den ansvariga socialarbetaren som tar beslut i samråd av ledande tjänsteperson inom socialvården. Vid beslut kring barnets placering ska man alltid utgå ifrån barnets individuella behov och vad som passar bäst.

När besluten görs är dessa några punkter att ta i beaktande inom Institutet för hälsa och välfärdhänvisningar: Orsaken till placering och hur den kan hjälpa barnet och familjen att utvecklas. Placeringsplatsens möjligheter att möta barnets behov, inklusive personalens kompetens och erfarenhet, barnets ålder, utveckling och hälsotillstånd, eventuella syskonplacering och närstående nätverk, barnets behov av stöd och möjligheter att behålla viktiga relationer, hur placeringen påverkar skolgång, fritidsaktiviteter och kulturell bakgrund. Familjevård är prioriteringen ifall barnet är mycket liten, men anstaltsvård kan vara ett alternativ även då ifall det anses vara barnets bästa. (Institutet för hälsa och välfärd, 2025c)

Enligt barnskyddslagen har barn som placeras utom hemmet flera rättigheter där det säkerställs deras välbefinnande och utveckling. Barnet har rätt till en trygg vårdmiljö, stöd i vardagen, kontakt med de närstående, finansiellt stöd, utbildning och sjukvård. Det är alltid barnets bästa som ska läggas i fokus och utifrån det gör man beslut angående det individuella behovet som barnet har. Barnet har även rätt att vara i kontakt med sina föräldrar och syskon samt andra viktiga personer i barnets liv. Det är vårt arbete som socionomer och alla som jobbar runt om barnet att stöda de kontakter som barnet har så länge det gynnar barnet. Om det är en situation där man inte anser att kontakten är det bästa kan det införas begränsningar. Barnet har även rätt till regelbunden träff med socialarbetare där de tillsammans kan diskutera barnets situation och där barnet får uttrycka sina åsikter och tankar kring placering och arbetet som görs tillsammans med barnet. (Institutet för hälsa och välfärd, 2025c)

Enligt statistik placeras många barn i barnskydd, familjehem, professionella familjehem eller annan institution. Handlar det om ett litet barn, kan familjehem vara en passligare form, eftersom det ger en hemlik miljö med stabilitet och trygghet. Ju äldre barnen blir och med destu större komplexa situationer till bakgrunden är institution det bättre alternativet eftersom behov av stöd och olika stödformer är mera komplex. (*Resultat i grafisk form - Sotkanet.fi, Statistik- och indikatorbanken, 2005-2025.*)

Sammanfattningsvis innebär barnskyddslagen att barnet ska få en trygg och stabil vård, möjlighet till kontakt med viktiga personer samt stöd för att kunna utvecklas och leva ett så normalt liv som möjligt. Socialmyndigheter, vårdpersonal och föräldrar har ett gemensamt ansvar för att dessa rättigheter tillgodoses.

4.5 Eftervård

Eftervård innebär att det erbjuds stöd för barn och unga efter att vård utom hemmet eller en långvarig placering inom öppenvården har avslutats. Syftet är att underlätta övergången tillbaka till hemmet eller att ge unga vuxna tillräckliga färdigheter för ett självständigt liv. De flesta unga behöver fortsatt stöd efter att de blivit myndiga, och eftervården spelar en central roll i att säkerställa en trygg och stabil övergång. Enligt barnskyddslagen ska eftervård alltid ordnas när vård utom hemmet eller en lång placering inom öppenvården avslutas, oavsett barnets ålder. Eftervården innefattar stöd inom boende, utbildning, psykisk och social funktionsförmåga, hälso- och sjukvård samt försörjning. För varje klient anpassar man en klientplan som man individuellt utgår ifrån vilka behov som behöver, då fastställer man detta och man gör en klientplan som man regelbundet kontrollerar och ses över. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023a)

Syftet med eftervården är att säkerställa att de förändringar som uppnåtts under vårdtiden hjälper barnet eller den unga personen mot framtiden. Eftervården är ett långsiktigt, målinriktat och systematiskt stöd inför ett självständigt vuxenliv och anpassas utifrån den ungas individuella behov och förväntningar. Planeringen sker tillsammans med den unga och involverar en mångprofessionell servicehelhet där olika yrkesgrupper samarbetar för att erbjuda ett samordnat stöd och minska risken för marginalisering. Alla barn och unga som har vårdats utom hemmet har rätt till eftervård på lika villkor, oavsett placeringsform eller ort. Stödet är ihållande och tillräckligt, med resurser avsatta för att varje anställd ska kunna ge sina klienter den tid och det stöd de behöver. Eftervården anpassas så att den unga kan engagera sig i sin egen utveckling, där stödet vid behov är intensivt i början och sedan minskar gradvis eftersom den unga har varit van vid att det finns hjälp till att förfoga

en längre tid. Målet är att skapa en stabil grund för självständighet och minska risken för att utsatthet går i arv till nästa generation. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023b)

Eftervården är en viktig del av barnskyddet och en förutsättning för att vården utom hemmet ska ge långsiktigt positiva resultat, eftersom det kan vara svårt för ungdomen att anpassa sig till ett nytt liv och därför är det väsentligt att eftervård är tillgängligt för dem. Genom individuellt anpassade stödinsatser skapas en trygg övergång till vuxenlivet och en ökad chans till självständighet och stabilitet, där de unga kan börja ta eget ansvar kring ekonomi och boende samt vardagliga sysslor. (Institutet för hälsa och välfärd, 2023b)

4.6 Lagstiftning

Det finns många olika lagstiftningar man behöver ta i beaktande när man jobbar på en barnskyddsenshet för minderåriga klienter och har många olika samarbeten med andra socialvårdsenheter samt familjerna. Den lag som det ofta utgår ifrån är barnskyddslagen (417/2007) eftersom klienterna är underåriga och barn. Denna lag ger konkreta anvisningar för en barnskyddsenshet och talar för barnen och deras rättigheter. En annan väsentlig lag är viktig och kan komma till hands är socialvårdslag (1301/2014.) där man som yrkesperson kan ta stöd av i samarbete med olika socialvårdsenheter. Lagar som yrkespersoner kan ta nytta av är också lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) samt lag om verkställighet av beslut beträffande vårdnad av barn och umgängesrätt (619/1996).

I barnskyddslagen framkommer det bra de olika placeringarna barnen kan få när de blir flyttat till en barnskyddsenshet. Eftersom alla barn blivit omhändertagna på ett eller annat sätt så är det viktigt att man är medveten om vilka placeringar som är relevanta till fallet och vilka riktlinjer man ska följa med dessa olika placeringar. (Barnskyddslagen 417/2007.)

Brådskande placering av barn händer när ett barn utsätts för omedelbar fara och på det sättet kan barnet bli akut placerat för att säkra och trygga barnets säkerhet, enligt kapitel 8 i barnskyddslagen. En brådskande placering görs av den ansvariga socialarbetaren eller socialjournen beroende på om det är mellan vanliga arbetstider eller under kvälls/ nattetid och helger. En brådskande placering kan vara upp till högst trettio dagar men det kan

överskrida ifall det fortfarande är något som inte har hunnits bearbetats. (Barnskyddslagen 417/2007.)

Man kan förlänga en brådskande placering med ytterligare trettio dagar med förutsättningen att det inte är möjligt att fatta beslut om behövliga barnskyddsåtgärden utan tilläggsutredningar och nödvändiga tilläggsutredningar inte hinner fås inom de första trettio dagar från att den brådskande placeringen inletts. Orsak till förlängd brådskande placering utöver de första av trettio dagarna kan vara om beslutet är förenligt med barnets bästa. När en brådskande placering upphör är det dags för den ansvariga socialarbetaren att fatta beslutet om placering av barnet fortfarande är aktuellt eller om man anser att problemet som gjorde att barnet blev placerad har blivit upprett. Före en brådskande placering avslutas ska man ta reda på vilken åsikt barnet, föräldrarna och vårdnadshavarna samt andra inblandade har gällande fortsatt plan för familjen. (Barnskyddslagen 417/2007.)

Socialvårdslagen är en väsentlig del av hur man som yrkesperson kan påminnas om olika tankesätt och metoder på hur man kan jobba för att stärka, upprätthålla -och främja välfärd och social trygghet. Lagen hjälper att minska ojämlikhet för att det ska vara möjligt för att jobba för att främja delaktighet, vi använder oss av lagen inom socialvården för att det ingår grunder för, trygga behövlig, tillräcklig och högklassig socialservice, samt främjar välfärden. Det som denna lag framför i samband med barnskydd är hur den beaktar i första hand barns intresse, hur den kan balansera utvecklingen och välfärd för barn, möjlighet att barnen blir förstådda enligt ålder och utvecklingsnivå. Med socialvårdslagen stöder man självständighetsprocessen och hur barn kan klara av mera ansvar. (Socialvårdslag 1301/2014.)

5 Delaktighet

Det har blivit ett större fokus kring betydelsen av delaktighet inom barnskyddets arbete. Forskning visar att en del av kulturen inom barnskyddssystemet begränsar den yrkesverksammas tid och engagemang som blir ägnat till barnen och deras familjer, vilket påverkar förtroendet och möjligheten till meningsfull kontakt mellan de olika parterna. Enligt forskning anser man systemet inte anses vara barnvänligt och på grund av det begränsas barnens möjlighet att vara en effektiv del av besluten som tas. (Mitchell, M., Lundy, L., Hill, L., 2023, ss. 1–7)

Forskningen lyfter fram en verksamhetskultur inom barnskyddet som ser delaktighet som en mer enskild händelse och inte längre som en del av hela barnskyddsprocessen. Om man inte längre ser det som en process inom barnskyddsprocessen är risken stor att det drar av tid, resurser samt utrymme för att involvera barnen även om det är det mesta önskvärda utgångsläget. Forskare har kommit fram till slutsatsen att när det blir mindre arbete kring barnen känner socialarbetare sig mera osäkra på hur man ska kommunicera med barn och på detta sätt skapar det osäkerhet i hur man hör barn för deras egna åsikter och tankar kring beslut som görs för deras liv. Är man osäker hur man ska hantera en situation är riskerna mycket större att man väljer att ta ett lättare beslut inom arbetsstyrkan och det kan leda till att man åsidosätter behovet av barnets delaktighet. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

Om man ser det från en mer kritisk synvinkel på delaktighet inom praktiken har flera forskare riktat kritik mot hur barns delaktighet genomförs i helhet. Forskning lyfter fram att det är i många olika fall att initiativ har låg påverkan, är vuxenstyrda och influeras av motstridiga prioriteringar. Detta leder till att barns delaktighet blir mera symboliskt än verkligt. Forskare har åsikter inom teori av delaktighet, och menar att det är samhällsprojekt som är för komplicerade, otydliga processer, dolda nätverk där beslut tas utan insyn. Forskare nämner även att det ibland kan verka som att det är vuxnas ovilja att ge efter kontroll, och även ungas skepticism och misstro till processen med delaktighet. (Thomas, 2007, s. 202)

Tanken bakom denna studie är att ta reda på hur de som svarade på enkäten kände sig inkluderade i beslutsprocesser som rörde dem. I forskning som tidigare gjorts anser man att fokuset för tillfället ligger mera på att samarbeta med föräldrarna och deras behov av stöd när man i stället borde fokusera mera barnets behov. Barnen kan lätt känna sig mindre värda om man inte tar i beaktande deras åsikter och tankar. Det kan även göra att socialarbetarna gör upp planer utan att barnen får identifiera sina känslor, önskingar och rätt att uttrycka identitet. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

Att barn ska få vara delaktig i beslut är inte bara en rättighet barn har, men har även visats att det är en mycket viktig del för barnen att utvecklas och skapar en möjlighet för barn att tidigt anpassa sig i ett samhälle där barnen känner till sitt eget välbefinnande, hur det kan utvecklas i framtiden till deras förmån. Genom att ge barn möjlighet till lite mera ansvar stöder man barn att snabbt klara av att ta eget ansvar över de situationer de känner att de klarar av, detta stöder även samspel mellan barn och vuxna som kan göra det lättare för barn i framtiden att lita på andra människor och för att skapa genuina band mellan en annan vuxen. (Thomas, 2007, ss. 200–201)

Det som är viktigt för social arbetarna att tänka på är att hjälpa barnen att hitta sin identitet och röst för att göra barnen mera självsäkra i sina val där de upplever mera självständighet samt att det finns stöd från vuxna människor. Det som är viktigt att försöka fokusera på i framtiden är hur man på ett positivt sätt kan börja inkludera barnen mera där man lyssnar på barnen i beslut för att ge dem möjligheten att vara delaktig. Ibland är det situationer där barnen inte konkret klarar av att se vad som är bäst för dem, där hamnar social arbetarna att göra beslut som barnen kanske inte håller med om eller kan se att är för barnets bästa. Då är det viktigt att komma ihåg att man är den vuxna och sakkunniga inom området vilket gör att man kommer hamna i situationer där man gör beslut där barnen inte kommer vara av samma åsikt. Det som är viktigt i dessa situationer är att inte vara rädd för vad barnet kommer tycka eller agera eftersom det kommer vara för barnets bästa även om det inte är tydligt för barnen vid beslutstagande. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

Inom socialt arbete möter man på dilemman om vad som är "delaktighet vs skydd" och "barnets bästa vs rätten att bli hörd". Relationen mellan barn och delaktigheten samt skydd framställs ibland som en motsättning. Som socialarbetare är det inte meningen att ta bort barnets rättigheter men det är viktigt att skilja på när man inte lyssnar eller håller med och

när barnets välfärd är i risk för skada eller fara. Det kan upplevas att man utesluter barnets önskemål av rädsla för att beslutet som barnet önskar kan utsätta barnet för risker och faror. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

Det som kan vara problematiskt är när socialarbetare/socionomer eller andra utbildade inom barnskyddet känner sig tveksamma till att involvera barn i möten som innehåller tunga och känsliga ämnen som till exempel, missbruk eller våld i hemmet. Det är därför man ibland hamnar att ta beslut utgående från säkerhetssynpunkter som barn inte ser eller förstår, detta kan dock motsättas ur ett barnrättsperspektiv. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

Barnskyddet har under en längre tid lagt större fokus på betydelsen av barns delaktighet i beslut som handlar om deras liv. Forskning som tidigare gjorts visar att kulturen inom barnskyddssystemet kan till en viss grad begränsa socialarbetarens möjligheter att ägna tid till barn och deras familjer som bygger förtroende och meningsfulla relationer. För att förstå varför barns delaktighet begränsas kan vi använda oss av sociologiska teorier från Anthony Giddens och Philip W. Sutton och andra olika synvinklar som kommer tas upp i nästa underrubrik.

5.1 Utgångspunkter för delaktighet

Giddens teori angående struktur och aktör kan bidra till att lyfta fram varför barns röster inte alltid blir hörda. Barnskyddet är en institution med fastställda regler och principer som utgör en strukturell begränsning för både socialarbetare och barn. Som yrkeskunnig är man bunden till att arbeta enligt ramar för lag, riktlinjer och administrativa krav, vilket minskar möjligheterna att anpassa sig enligt barnets individuella behov. Giddens och Sutton menar att individer, även barn, är mottagliga och har en förmåga att påverka och omforma dessa strukturer. Om man ger barnen större utrymme för att uttrycka sina åsikter och behov kan de ge en bidragande förändring till hur barnskyddsarbete görs. (Giddens & Sutton, 2014, ss. 65–67)

En annan relevant aspekt inom barnskyddet som kan kopplas till Giddens och Sutton's teori är makt och institutioner. Enligt Giddens och Sutton (Giddens & Sutton, 2014) beskrivs makt

som något relationellt, med det menas att det inte är något som enbart utövas uppifrån utan skapas genom interaktioner mellan människor. Inom barnskyddet finns en tydlig maktobalans eftersom vuxna och speciellt professionella socialarbetarna och de yrkesbehöriga inom barnskyddet, har en dominerande roll i beslutstagande. Det som är en risk med att de yrkesprofessionella har en stor makt är om yrkespersonens egen osäkerhet kring hur de ska kommunicera med barn bidrar till att barnets röst inte tas på allvar. Om yrkespersonen väljer att i stället för att involvera barn i samtal och beslut, kan hon eller han utav rädsla för att göra fel, välja att fatta beslut utifrån sin egen professionella bedömning utan att inkludera barnet i processen. (Giddens & Sutton, 2014, s. 640)

Definitionen av delaktighet är en blandning av en spänning mellan att skydda barnet och att låta barnet vara delaktig i beslut. Borge menar att det är viktigt att informationen man ger ut till barnen är anpassad till nivån som barnen förstår och klarar av att hantera för deras ålder och mognad. Om man som yrkesperson väljer att undvika samtalsämnen med barnen om svåra frågor, av rädslan för att det ska vara för jobbigt för barnet att hantera, kan det istället leda till mer oro och osäkerhet för barnen. Forskning kring resiliens har visat att barn generellt klarar av att ta till sig och hantera svåra situationer bättre när de har mer tydlig och ärlig information, och att det kan skada mera att man undanhåller informationen för barnen. (Borge, 2005, ss. 29–32)

Det är inte endast det att barnen i de flesta fall vill vara med och medverka i beslut, utan till stor del är det bara barns sätt att uttrycka att de är del av den handling som handlar om deras liv och att det kanske inte är beslutet i sig som barn är intresserad av. Till motsatsen av vad som tidigare ansågs inom barnskydd, anser man i dagens läge att ju svårare eller mer inflammerad situationen inom familjen är, desto viktigare är det att man tar hänsyn till barns delaktighet i situationen (Toivonen et al., 2021, s. 704)

Som yrkesperson har man även skyldighet att ta hänsyn till situationer där barnets önskemål kan gå emot vad som är bäst för dem. Det är i sådana situationer man hamnar att balansera mellan barnets rätt att bli hörd och som yrkesperson fatta beslut som skyddar barnet. Enligt Borge (2005) lyftes fram att barn ofta har en stark känsla av rättvisa och att de kan acceptera beslut som går emot deras vilja, så länge de känner att deras röst blev hörd och att deras åsikter tagits på allvar. Med det menar forskningen att även om ett

beslut inte blev som barnet önskat, kan delaktigheten i själva processen ändå stärka barnets resiliens. (Borge, 2005, ss. 94–96)

Delaktighet för barn kan även kopplas till frågor angående identitet och socialisation. Identitet är något som människan skapar och inte någonting man får. Man kan forma sin identitet med andra och genom sociala umgängen man hamnar i genom livet. Om barn som bor på barnskydd inte får möjligheten att uttrycka känslor och tankar eller där barnen upplever att de vuxna inte lyssnar kan deras självbild och känslan av egenvärde förminska så barnet blir mera tillbakadraget och tyst eftersom de är rädd att bli mer förminskad. Sociala interaktioner påverkar hur man ser sig själv och om en yrkesperson framstår som att barnets röst inte är viktigt kan det resultera i att barnet väljer att inte prata för att det har tidigare fått barnet att känna sig mindre värdig och kan utifrån det känna sig mindre värd i beslutsprocessen. (Giddens & Sutton, 2014, ss. 205–207)

5.2 Delaktighet och skydd.

Det forskas inom mikrointeraktioner inom det sociala arbete och där argumenteras det för att yrkespersonernas uppfattning om barn och unga kan påverka deras delaktighet i beslutsprocesser och deras förmåga att uttrycka sina problem och behov. Bristen på barns delaktighet på både individuell och kollektivnivå kan visa konsekvenser för det enskilda barnet, deras familj/vårdnadshavare och i den bredare bemärkelsen inom kvaliteten på de tjänster som erbjuds barnen. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

Delaktighet ska inte endast sträva till barnets bästa utan även till ett skydd mot skada. Man ska även inkludera alla mänskliga rättigheter, inklusive delaktighet. Det finns en växande insikt om att delaktighet är avgörande för skydd, men det har fästs mindre uppmärksamhet på den motsatta relationen, d.v.s. rätten till skydd från skada vilket är en förutsättning för en meningsfull delaktighet. Barnens rättigheter betonar att barnets bästa ska vara säkerställt och att barnet fullt ut kan utöva sina rättigheter. I vissa fall kan skyddsaspekter innebära att rättigheter begränsas, men dessa måste beaktas i relation till åtgärder som stärker barnets möjlighet till inflytande. Även fast ökad medvetenhet kring delaktighet och

skydd har avancerat finns det begränsat med forskning på hur man ska verkställa det i praktiken. Denna kunskap, påverkar barnets rätt att bli hörda speciellt i situationer där de riskerar att fara illa. (Mitchell m.fl., 2023, ss. 1–7)

I Finland är det lagstadgat att vid beslut som tas, behöver barnen höras i beslutet, eftersom det är deras rättighet till att uttrycka sin åsikt om deras egen situation. Barn behöver även få ta del av information som framkommer deras situation, eftersom det är ett sätt att skydda dem. Tidigare forskning lyfter fram att även om det finska och även nordiska systemet inom barnskyddet har en mycket bra grund, finns det mycket som ännu kan utvecklas för att göra delaktighet en mer självklarhet, och med det även skapar en mer trygghet för barn att känna sig delaktig med händelserna i sitt liv. Det är en skyldighet att man som yrkesperson försöker se situationen ur barns perspektiv, för att trygga att det är barnens bästa som tas i beaktan. (Pölkki et al., 2012, ss. 107–125)

5.3 Metoder för delaktighet

Det finns olika metoder för att inkludera delaktighet, och KBT (kognitiv beteendeterapi) är en av många metoder som kan stöda barn till delaktighet och hjälpa barnen att vara med i beslutsprocesser. För att stöda barn till delaktighet behöver man som yrkesperson skapa en god kommunikation som öppnar möjligheten till en empatisk och öppen dialog med barnet. När man skapar en god kommunikation kan man aktivt bekräfta barnets känslor och hur de har upplevt händelserna i deras liv. I en god kommunikation kan man säkerställa att barnets tankar och önskemål blir hörda och respekterade. Viktigt att komma ihåg är att ibland är det viktigaste att man som yrkesperson kan göra är att aktivt lyssna och bekräfta deras erfarenheter. (Linton & Flink, 2011, ss. 29–33)

Psykoedukation kan även användas som metod, där barnet får kunskap om sina rättigheter och vilka processer som kan påverka dem. Genom att hjälpa barnet att förstå hur beslut fattas och vilka alternativ som finns tillgängliga, kan barnet känna sig tryggare och mer delaktig i sin egen situation. Man jobbar med mål utifrån barnets egna värderingar som en viktig del av processen, genom att identifiera vad barnet själv tycker att är viktigt för dem

och tillsammans sätter upp mål. Detta gör att barnet får en känsla av att vara en viktig del av sitt eget liv och framtid samtidigt som man måste ta i beaktande både vad som är barnets bästa och vad barnet själv önskar. (Linton & Flink, 2011, ss. 58–59)

Problemlösning är en bra metod att använda tillsammans med barnen som verktyg. När man aktiverar barnen i att identifiera problem och även hitta lösningar till dessa problem ger man som vuxen möjlighet att stärka barnet att ta ansvar och påverka besluten. Denna metod hjälper barnen med deras självförtroende och lär dem att de kan lösa problem och hitta lösningar bara man tillsammans funderar vad som behövs och krävs. (Linton & Flink, 2011, ss. 141–144)

När man tillsammans med barnet har använt sig av dessa metoder kan man ännu avsluta med att utvärdera. Återkoppling är avgörande för att barnet ska känna sig delaktig genom hela processen. Det är önskvärt att man regelbundet följer upp beslut och diskuterar vilka resultat de har fått och hur de har påverkat barnen över tid. När man följer upp så ger det möjlighet att justera och anpassa planer enligt barnens behov. När man använder sig av dessa verktyg i arbete med barn kan man inte bara hjälpa till att stärka deras delaktighet utan också ge dem bättre förutsättningar att påverka sin egen situation på ett meningsfullt sätt.

CPC är en modell som skapat för att stärka barns delaktighet i beslut som berör dem. Det har framkommit att det finns väldigt få undersökningar angående delaktighet, de tidigare forskningarna som gjorts har inte varit lika anpassad som CPC är en modell som specifikt är framtaget för att förverkliga barnens deltagande i delaktighet. (Henze-Pedersen & Bengtsson, 2024, s. 1087)

Det är inte endast barns rättigheter, utan även deras sociala värld och villkoren inom barnvårdstjänster som kräver en processuell, social och relationell syn på hur barn kan delta. På detta sätt leder denna forskning till att utvidga de ursprungliga elementen inom tid och rum, röster, direkta och indirekta mottagare samt inflytande och juridisk makt. (Henze-Pedersen & Bengtsson, 2024, s. 1089)

Psykisk ohälsa kan även vara en faktor till om barn känner sig delaktiga eller inte inom barnskyddet. Man kan vända på definitionen av delaktighet på många olika sätt, mår ett barn psykiskt dåligt, har barn då samma förutsättning att vara delaktig i beslut eller drabbas

barn och lämnas utanför på grund av deras mående. Enligt tidigare forskning har det framkommit att barn med mental ohälsa, kan uppleva känslan av låg självförtroende, depression och svårigheter att anknyta sig. Detta kan skapa en otrygghet för barn att vara delaktiga och verkligen lyfta fram det de önskar, vilket i sin tur kan göra att barnen känner sig exkluderad från beslut eftersom det är deras sjukdom som tar över deras egen förmåga till att vara med (Jaggers., Richardson., Hall., 2018).

Om man tänker att delaktighet är att involvera barn inom barnskyddet, är det också viktigt att samarbeta med de som är involverad med barn, det vill säga föräldrar eller vårdnadshavare. Vikten av besluten som gör är att säkerställa barnens trygghet, även om det går emot deras önskemål eller åsikter. Detta gäller även föräldrarna eller vårdnadshavarna. Det finns väldigt lite forskning kring involvering mellan familj och barnskydd, vilket är något som borde forskas mera i för att se om det inverkar barn på en positiv eller negativ synvinkel. Enligt forskning ifrågasätter man ifall barnen blir mera engagerad och delaktig om man involverar barnens föräldrar eller vårdnadshavare. Det framkommer inom forskningen att det kan vara en positiv inverkan på barn att se när personal och föräldrarna eller vårdnadshavarna samarbetar, eftersom det visar tillit och hur man tillsammans kan åstadkomma ett gott resultat. (LaBrenz m.fl., 2024., s. 170)

I forskningen som Olsen (2023) har gjort, ges det fyra olika metoder som man kan utföra tillsammans med barn för att förstärka deras känsla av att vara delaktig inom barnskyddet. Den första är information, när man ger barn möjlighet till information kan barn själv skapa en överblick angående deras situation, där de kan reflektera och i den förmågan de klarar av med till exempel ålder. Den andra är självständighet, om barn känner att de självständigt kan uttrycka sig och hur de tänker och tycker skapar en mer öppen och rak kommunikation. Den tredje är igenkännande, att barn får känna att de blir tagna på allvar och att deras åsikter är något som de yrkesprofessionella tar i beaktan. Den fjärde och sista är allians, känslan av egenvärdet och att de får vara en viktig faktor i samarbetsrelationen med inflytande på arbetsprocessen. (Olsen, 2023, ss. 2–3)

6 Sammanfattning av teori

I denna undersökning har barnets delaktighet i beslut inom barnskyddet behandlats. Syftet har varit att undersöka hur barn som tidigare varit placerade inom barnskyddet upplevde sin delaktighet och vilka möjligheter de haft att påverka besluten som rörde dem. Studien tar också upp hur socionomer kan arbeta på ett förebyggande sätt för att förbättra livskvaliteten för placerade barn. Undersökningen genomförs genom kvantitativ enkät med barn som tidigare bott på barnskydd.

Barnskyddets roll och lagstiftning barnskyddet i Finland syftar till att trygga barns rätt till en säker uppväxtmiljö. Barnskyddslagen (417/2007) anpassar verksamheten och ger riktlinjer för barns rättigheter och skydd. Social- och hälsovårdsministeriet tar ansvar för att lagarna efterlevs, medan välfärdsområdena organiserar och övervakar barnskyddstjänsterna. Beslut om hur barn ska placeras tas med hänsyn till barnets bästa med flera instanser inblandade i processen.

Barnskyddet är inte enbart till för att skydda barn från omedelbara faror utan det finns även tillgängligt för att stärka barns rättigheter och delaktighet i beslut som berör dem. Detta inkluderar insatser som stärker barnets möjligheter att berätta om deras åsikter i beslut om till exempel vårdplacering, skolgång och kontakt med närstående familj. Även om lagen lyfter fram att barnets bästa ska vara det viktigaste i beslutet, har forskning till stor del visat att barnens röster inte tas i beaktande samt förbises eller till och med undervärderas i praktiken.

Barn kan placeras inom barnskyddet via olika insatser: *Förebyggande arbete*, familjestöd, hemservice och rådgivning som kan hjälpa att undvika en placering på ett barnskydd genom att erbjuda stöd inom hemmet. *Öppenvård*, barnet blir placerad på barnskydd och föräldrarna/vårdnadshavarna förblir det samma. Socialvården hjälper familjen att stärka och hitta tillbaka till en balans där barnet kan småningom flytta hem tillbaka om det tillåter. *Omhändertagande*, om barnets välmående är i fara kan socialtjänsten ta över vårdnaden för att trygga barnet. Detta innebär att föräldrarna/vårdnadshavarna mister sin beslutsrätt i frågor som rör barnet. *Vård utom hemmet*, barnet blir placerad i familjehem, professionella familjehem, eller barnskydd beroende på vilket behov barnet har och ålder.

Målet är att trygga och stabilisera barnets uppväxtmiljö. *Eftervård*, barn som flyttar eller blir myndig får fortsatt stöd efter placeringen. Det erbjuds hjälp med till exempel ekonomi, boende och sociala kontakter för att stärka barnet till ett det vuxna livet.

Forskning har visat att barns delaktighet i beslut kan bli begränsat av administrativa ramar och yrkespersoners osäkerhet hur man involverar barn på ett sätt som ska stöda dem och även se till att beslutet är rätt för barnens egen säkerhet och trygghet. För att ge barn möjlighet att vara delaktig i beslut behöver man som yrkesperson vara medveten om konsekvenser som kan medfölja från barn, eftersom barnen inte alltid kan se vad som är det trygga beslutet och inte det barnen kanske önskar, man behöver därför balansera deras delaktighet med sina professionella kunskaper om vad som kan vara bäst för dem på samma gång som man ska försöka hjälpa barnen att inte påverka deras känsla av egenvärde och självförtroende.

För att skapa en trygghet och bygga tillit mellan barnen behöver man skapa trygga dialoger och aktivt lyssna på barnen för att skapa den trygga miljön och stödja förhållningssättet mellan yrkespersonerna och barnen. Det är viktigt att tänka på hur man framför beslut och information till barnen, man måste tänka på att den informationen ska vara så lättförstådd till barnen så de vet vad det är för information de får. När barn känner sig delaktig i beslut stärker man deras självkänsla och hur de i vuxen ålder kan klara av konflikter och livsval på ett moget och hälsosamt sätt.

Forskning lyfter fram vikten av att barns röst hörs inom barnskyddet och hur yrkeskunniga kan arbeta för att stärka och öka barns delaktighet. Genom att använda metoder som underlättar barns kommunikation och inflytande kan barnskyddet utvecklas i en mer barncentrerad riktning. Den ökade delaktigheten kan bidra till ett bättre liv och framtid för barn som växer upp inom barnskyddet och där med att förebygga negativa konsekvenser i längden.

Barnskyddet har stor roll att skapa en trygg och stabil uppväxtmiljö för barn som redan är utsatta för otrygghet och fara samt våld. För att främja barnens bästa är det viktigt att prioritera utvecklingen av metoder och riktlinjer som stärker barns delaktighet. Det är viktigt att det fortfarande sker förändring i hur barns ses som aktörer i sina egna liv och hur en utveckling kring det nuvarande system och strukturer som reglerar barnskyddsarbetet.

Vidare forskning kan lyfta fram hur barns röster kan göra sig mera hörda i beslutsfattande processer och hur yrkespersoner kan förbättras genom mera utbildning i att arbeta barncentrerat. Genom att lyfta fram barns perspektiv kan barnskyddet utvecklas till att mera bestämt och effektivt möta barns behov och rättigheter.

7 Metod

Jag valde att göra en kvantitativ undersökning och kommer nu redovisa den och genomförandet av undersökningen. Jag kommer i detta kapitel att redovisa undersökningsmetoden som användes, insamlingsmetod och analysering av undersökningen.

Jag använde mig av kvantitativ undersökningsmetod eftersom det passade bäst till min undersökning och där jag använde mig av frågeställning med hjälp av enkät. Enkäten jag har använt mig av är en färdigställd enkät från en arbetsplats, där barn som blir 18 år, eller omplaceras får fylla i. Denna enkät hjälper de unga att få föra fram deras åsikter och röst kring delaktigheten de har upplevt på enheten. Frågorna är besvarade med ja/nej svar, vilket ger en tydlig bild på hur de upplevde delaktighet.

Med kvantitativ undersökning, samlas data in och av mätbara svar kan man analysera statistiskt. Enligt Holme och Solvang (1997) tas det upp att den kvantitativa metoden identifierar mönster, mäter frekvenser och även möjliggör jämförelse inom en större grupp. Eftersom undersökningen gick ut på att ta reda på ungdomarnas upplevelser av delaktighet och trygghet inom barnskydd, passade den kvantitativa enkäten som metod för denna undersökning. (Holme & solvang, 1997, ss. 151–155)

Enkäten har blivit besvarad av 16 ungdomar som varit placerad på barnskydd, eftersom det har varit inom specifik verksamhet, är det bara de ungdomarna som bott på barnskydd som har blivit direkt tillfrågad att fylla i enkäten. Urvalet av denna undersökning kan därav göras som ett bekvämlighetsurval, eftersom det är begränsad av miljö och vem som kunde delta i undersökningen. (Holme & solvang, 1997, ss. 183–184)

7.1 Reliabilitet

Genom undersökningen tar man upp mycket angående delaktighet och av de sju frågorna som ställdes, var fyra av dessa frågor enhetliga till svaren. Detta tyder på en stark reliabilitet av resultatet som framkommit. Det som även stärker svaren till denna undersökning är att de som har fyllt i denna enkät har fått göra det i ensamhet och inte i närvaro av personalen från enheten. (Holme & Solvang, 1997, ss. 163–167). Detta kan inverka att de har vågat svara på frågorna mera från deras åsikter och tankar eftersom ingen annan har varit i kontakt med dem medan de fyllt i enkäten, reliabiliteten stärks på så vis att ungdomarna har själva utan press fyllt i dessa blanketter. Det finns även en del man kan se över med lite kritiska ögon, eftersom det endast var 16 personer, och urvalet blev ett bekvämlighetsurval från en specifik barnskydds-enhet, finns det en möjlighet att resultatet inte är helt generaliserbara till alla barn inom barnskyddet. Det som man behöver hålla i tankarna är även tidpunkt när barnen har fyllt i denna enkät, har de varit länge på enheten eller har de nyligen blivit omplacerad, allt detta kan också inverka på hur resultatet blev. Hade man haft möjligheten till det, hade man kunnat öka reliabiliteten genom att komplettera enkäten med eventuella korta intervjuer eller öppna frågor, där kunde barnen haft möjlighet att utöver enkäten få in en mer personlig uppfattning kring hur de upplevde deras tid på barnskyddet.

7.2 Validitet

Det framkommer i denna undersökning att barnens upplevelse av delaktighet och trygghet inom barnskyddet uppnås genom direkt anknytning till de teorier som blivit nämnda, frågorna som har ställts har varit enligt syfte och svaren har varit mycket enhetliga. När frågorna är tydliga för barnen att förstå klarar de bättre av att relatera till deras upplevelser vilket leder till att undersökningen innehåller god innehållsvaliditet. (Holme & Solvang, 1997, ss. 167–169) Eftersom det inte är skribenten själv som har gjort dessa frågor, hade man kunnat öka validiteten lite mera genom att yrkesskickliga personer läsa igenom

frågorna innan man gav enkäten till barnen, på det sättet hade man kanske kunnat ha möjlighet att inkludera mera genom att använda några öppna frågor.

Genom att frågorna anknöt till de teoretiska utgångspunkterna som användes i arbetet, som till exempel, delaktighet, vikten av trygga relationer, struktur- och aktörsteori stärker den teoretiska validiteten. Med resultaten man fick gick det även där att dra slutsatser från den teoretiska bakgrunden, samt forskningsfrågorna, till ett mycket meningsfullt sätt vilket leder till god begreppsvaliditet.

Även här finns det dock förbättringar som kunde tänkas över för att stärka validiteten ännu mera. Eftersom enkäten redan var framställd av en arbetsplats och inte av skribenten, fanns det begränsningar av möjligheter till att säkerställa att frågorna ursprungligen hade den heltäckandet från det vetenskapliga perspektivet skribenten forskade i. För att ännu nämna lite förbättringar som kunde ha gjorts ifall det vore skribenten som tog fram enkätfrågorna hade varit att blanda mellan ja och nej frågor, samt att lägga till öppna frågor. Det begränsas en hel del av möjligheten till en större sammanfattning när man endast använde sig av slutna frågor. Genom att komplettera öppna och sluta frågor hade man kunnat stärka validiteten genom att tillåta barn komplettera med egna kommentarer.

8 Resultat

I detta kapitel kommer resultaten presenteras som framkommit i denna studie. Resultatet består av frågor med svar och sammanfattning av svaren i relation till teorin i studien, samt diskussion av resultaten.

8.1 Redovisning av resultat

I detta kapitel redovisas det insamlade materialet från enkäten. Av denna enkät är det 16 ungdomar som har svar på enkäten, man vet inte av de svarande vare sig kön eller ålder. Frågorna som har blivit ställda i denna enkät handlar om barnens åsikter av delaktighet inom barnskyddet, man kommer kunna tolka dessa svar ganska mycket eftersom de svar man har fått är ja/nej, vilket leder till öppen tolkning kring svaren. Frågorna i enkäten lyfter upp delaktighet för barnen inom barnskyddet, kontakten med socialarbetare, trygghet och kännedom av beslut angående deras egna mål.

Den först frågan tog man upp om upplevelsen av delaktigheten, 15 svarade ja och 1 nej. Majoriteten visades att deras synpunkter togs till vis mån i beaktande, medan en mindre del ansåg att de inte alls blev hörda.

Figur 1. (n=16) Upplevelse av att barnets åsikt beaktas i beslut.

Andra frågan berör barns upplevelse av personalens förmåga att lyssna på barnen, 15 svarade ja och 1 svarade nej. Detta visar till vilken nivå respondenterna kände att personalen inom barnskyddet lyssnade på barnens tankar och deras synpunkter.

Figur 2. (n=16) I vilken utvidgning barnet kände att personalen på barnskyddet lyssnade till dem.

Tredje frågan lyfter upp ifall barnen har fått vara i kontakt med socialarbetaren, 13 svarade ja och 3 svarade nej. Endast ett fåtal av de respondenterna upplevde i detta fall att de inte hade möjlighet att vara delaktig beslutet av att vara i kontakt med socialarbetaren

Figur 3. (n=16) Möjlighet att påverka beslut som rörde respondenternas egna liv.

Fråga fyra efterlyser barns upplevelser av delaktigheten inom verksamheten, 15 svarade ja och 1 nej. Här framkommer det att respondenterna upplevde att information angående beslut och möjligheten att påverka vardagen var till största del uppnått.

Figur 4. (n=16) Fanns tydlig information om beslut inom barnskyddet.

Den femte frågan lyfter fram målmedvetenheten för barnen, 15 svarade och 1 svarade nej. Detta tyder på att respondenterna kände trygghet till att personalen framförde och strävade till att de kände till deras personliga mål.

Figur 5. (n=16) Känsla av trygghet med information från personal.

Sjätte frågan är kring delaktighet vid planering av mål, 12 svarade ja och 4 svarade nej. Denna fråga lyfte fram ifall deras åsikter har blivit beaktade i viktiga beslut, endast ett fåtal upplevde att detta hände regelbundet.

Figur 6. (n=16) Hur ofta blev barnet tillfrågad om deras åsikt vid viktiga beslut.

Den sjunde och sista frågan tar upp ifall barnen upplevde att de hade möjlighet att påverka verksamheten på enheten, och alla 16 svarade ja på denna fråga. Detta visar att barnen har upplevt en stor möjlighet att vara med och påverka.

Figur 7. Sammanfattning av delaktighet under placering, (n=16)

8.2 Diskussion om resultatet

När man gick igenom enkätsvaren visar det sig snabbt, att det finns hög grad av delaktighet med utgångspunkt i de insamlade svaren framstår delaktighet som en central aspekt för barnen. Resultaten från denna undersökning visar att barnen, inom den enhet där enkäten distribuerats, upplever sig vara i hög grad delaktiga i beslutsfattandet och informerade om de beslut som rör dem. Detta visar på en verklighet där barns röst fortfarande förminsas i beslutsprocesser, trots att både barnskyddslagen och barnkonventionen lyfter fram barns rättigheter till delaktighet.

Men undersökningen gav även en viss avvikelse inom delaktigheten, där vissa ansåg att de inte upplevde att deras åsikter togs i beaktande, eller där de saknade tydlig information och upplevde att de inte hade möjlighet att uttrycka sig enligt vad som önskats. Om man utgår ifrån Giddens och Sutton (2014, ss. 65–67) struktur- och aktörsteori, kan man koppla detta svar till att det bristande delaktigheten kan förklaras av verksamhetens struktur som begränsar delaktigheten. Socialarbetare och personal inom barnskydd blir alltmer överbelastad och restriktionerna kring hur man går till väga angående beslut blir striktare, detta kan leda till att socialarbetare och personalen inom barnskyddet som gör de största besluten inom handlingarna kring barns beslut blir fattat mer kring yrkeskunskapen. Istället för att låta barn påverka av den förmågan de har att förstå samt mognad kring beslutet.

Om dessa ramar inte aktivt tar del för att skapa utrymme för barns röst, är risken stor att barns perspektiv förvinner inom beslutsprocessen. Det är inte tillräckligt att barn ska få möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor, utan det är ett måste att man som yrkesperson ser till att säkerställa barns delaktighet inom beslutet. Man strävar att jobba för att stärka barns självkänsla och tillit till vuxna, men även dem själva. Det är viktigt att lära barnen att deras insikter även är rätta och att de klarar av mera än vad de själv tror. Resultaten visar att barn som har haft möjligheten att uttrycka sina åsikter, tankar och känslor, kände sig även tryggare och mer förstådda. Detta kan man se från ett utvecklingspsykologiskt perspektiv (Hwang & Nilsson, 2019).

De resultaten som Giddens och Suttons (2014) teorier om struktur och aktörskap, visar ett sociologiskt resultat. Barn är aktörer med den egna förmågan att påverka sin situation, men

deras handlingsutrymme är begränsad av de strukturella ramar som vuxna och institutioner kontrollerar. Detta blev tydligt i respondenternas svar, där det framkom att flera upplevde att de inte hade någon egentlig möjlighet att påverka, trots att de blev tillfrågad. Detta visar på en form av "skendemokrati", där barns röst tas in på ett formellt plan men inte tar i beaktan under de verkliga beslutsfattande, något som Thomas (2007) kritiserar som symbolisk delaktighet.

För att tolka svaren har jag gjort en sammanställning i Excel och analyserade svaren genom beskrivande statistik, jag presenterar sedan resultat i mängden av svar och i procent. Det framkommer en tydligare bild på hur ungdomarna upplever sin situation inom barnskyddet och stärker den teori som har visat hur man kan jobba för ett mer delaktigt engagemang från ungdomarna.

Det man kan tänka kritiskt på är hur korrekt dessa svar egentligen är, eftersom de som fyllt i enkäten har gjort det i samband med att de har blivit myndiga eller blivit vidare placerade, är det då deras verklighet och har de svarat med sanningen? Barn som har varit placerad på en barnskydds-enhet är trots allt där av en orsak, och ibland kan det vara mycket blandade känslor för barnen, så är då tidpunkten på enkäten rättvis till vad barnen egentligen tycker och känner jämt emot barnskyddet? Det som kan vara en risk är att barnen har fyllt i denna enkät av ilska och utifrån det svarat att det inte varit bra, eller är det något barn som bara vill lämna hela detta liv bakom sig och aldrig tänka på det igen, som får barnet att fylla i att allt är bra och allt har funkat som de önskat. Detta är något man hamnar att tänka på under utvärderingen av denna undersökning.

Teorin kopplas återigen in till en central helhet, enligt Borges (2005) resonemang. Där menas att barn kan anses klara av svåra situationer, bara information blir förmedlat på ett sätt som barn klarar av och har en förståelse för. Hon menar att egentligen är det inte själva beslutet som är avgörande för barn att känna sig delaktig och hörd, utan det att de hade en chans att bli hörda om vad de tyckte, även om beslutet går emot vad barn har önskat. Det är alltså upplevelsen av delaktighet som anses spela roll, eftersom det inkluderar kommunikation och respekt jämtemot barn och deras förmåga att delta inom beslutsprocessen.

När man har tagit del av informationen av de ifyllda enkäterna kommer ett tydligt mönster där de flesta av barnen har en bra delaktighet inom barnskyddet. Detta visar att

verksamheten inom barnskyddet gör ett mycket bra jobb med att inkludera barnen inom beslut som är angående dem, där barnen känner att de blir hörda och får ta del av deras egen process, där de har fått en trygg miljö som stärker deras självförtroende till att klara av vardagen och de sysslor som kommer med det. Man ser att delaktigheten skapar en mer meningsfull vardag för barnen och där de har rum att växa.

De andra stora tyngdpunkterna inom resultatet av studien är barnens upplevelse av hur bemötandet har gått till. Enligt resultatet av undersökningen kommer det fram att de barn som upplevde att personalen lyssnade på dem och visade respekt, har en större känsla av kontroll och trygghet. Det läggs vikt på det att tydlig kommunikation, regelbunden kontakt med yrkespersonerna, och möjligheten att ge utrymme för att uttrycka känslor har stor betydelse för att barn ska känna sig delaktig. Allt med denna mera emotionella delen går att återkoppla till utvecklingspsykologin, där tyngdpunkterna är att barnets socioemotionella utveckling är beroende av att bli bekräftad av den trygga relationen av en vuxen, där barn kan med säkerhet känna sig både sedd och hörd.

Samtidigt visar resultatet av undersökningen att det fanns flera barn som inte kände till beslut som togs, eller att de kände att de inte fick vara med och uttrycka sina känslor angående beslutet de hade önskat. I detta sammanhang syntes ett tydligt dilemma mellan att låta barn vara delaktiga och när man skyddar barn för deras eget bästa. Detta är ett tydligt återkommande fenomen inom barnskyddet, där man hamnar att ta ett beslut om vad som anses vara en trygg situation för barn att delta i eller om det är en situation där man hamnar att skydda barn, även om det känns för dem som att de inte då är delaktiga. Mitchell m.fl. (2023) upplyser att många yrkesverksamma känner en viss osäkerhet i hur man ska samtala med barn om de mera svåra och tunga samtalsämnen såsom våld, missbruk eller psykisk ohälsa. Det är denna osäkerhet som kan leda till att barn exkluderas från att ta del av samtal och gör att yrkespersonerna tar egna beslut kring situationen, och där lämnas barns röst utanför och de känner inte sig delaktig inom beslutsprocessen. Även om yrkesmänniskorna är medvetna om att det är rätt beslut att barn inte är med i dessa tuffa beslut, utelämnar man barn och skapar därför hos dem en känsla av förbiseende och en känsla av maktlöshet.

Att barn upplever sig vara delaktiga skapar även en form av identitetsskapande hos barn. I teoridelen, påverkar barnens självbild av hur de upplever att andra tar hänsyn till dem och

hur det i den vuxna världen uppfattas. Om barn får känslan av att deras åsikter inte räknas, finns det risk för att barn utvecklar en mer negativ självbild och nervärdering kring deras egen uppfattning angående förmåga att vara delaktig. Giddens och Sutton (2014) lyfter fram att identitet formas i interaktion med andra människor, och när barn känner att de inte blir hörda eller ignorerade av de vuxna kan det skapa en långsiktig effekt av att barn får svårt att lita på sig själva, vilket man kan tolka i vissa frågor att barn kanske antydde genom en känsla av osynlighet.

Resultatet lyfter upp att ett gott bemötande från personalen var avgörande om barnen fick känslan och upplevelsen av delaktighet eller inte. När det användes en tydlig kommunikation, som var öppen och anpassad till barnens ålder och mognad, ökar barns upplevelse av att vara viktig i viktiga beslut. Borge (2005), understryker att tydlig, ärlig och ålderspassande information minskar barns oro i svåra situationer. Det betyder att det inte alltid är vad som sägs, utan hur man säger det, som avgör hur barnet upplever sin situation.

I viss situation framkommer det att till exempel några barn inte anser att de har fått vara i kontakt med socialarbetaren, och där kan man reflektera kring situationen och fundera har det varit situationer som har varit lämpligt för barnen att vara i kontakt med socialarbetaren, eftersom det också är de yrkesbehörigas uppgift att se till när det verkligen är gynnsamt för barnens bästa och när det kan skada barnet. Det kan även vara flera faktorer som inte kanske kommer fram ur en enkät angående kontakten med socialarbetare, om man tänker på ett barn som blir nyligen placerad och ett barn som varit placerad i flera år och har en bra rutin och lever ett liv som vilket annat barn kan det vara att man inte behöver/vill vara i kontakt lika ofta med socialarbetaren jämfört med någon som nyligen blir placerad och alla tekniska och byråkratiskt tar form.

För att förbättra delaktigheten hos barn lyfter jag fram i teorin flera olika metoder samt arbetsätt man kan ta del av för att skapa en bättre förståelse och hitta ett sätt som ger positiv inverkan hos barn och hjälper de hitta sitt sätt att uttrycka sig. Kognitiv beteendeterapi (KBT) och psykoedukation är några sätt för barn att uttrycka deras känslor och där man kan skapa förståelse för de processer som de är en del av. CPC- modellen som är fokuserat på "child participation in child welfare", erbjuder ett mycket strukturerat arbetsätt där man tillsammans med barns perspektiv kan systematiskt införa det i beslutsprocessen och beslutsfattandet. Om dessa metoder används inom barnskyddet kan

man inte bara öka barns känsla av delaktighet utan det kan även positivt inverka på att stärka deras psykiska hälsa och resiliens.

Slutsatsen utgående från min undersökning tyder på att barnskyddets verksamhet som en trygg plats och barnen är delaktiga. Detta resultat som har framkommit av denna undersökning kan användas för att lyfta fram de bra egenskaperna som funkar och man kan hitta sätt att vidareutveckla verksamheten, på samma gång som det lyfter fram det som alltid kan förbättras som till exempel hur man kommunicerar med barn, och anpassar språket enligt vad barn uppfattar och förstår. Det är viktigt att man jobbar så konsekvent och håller de rutiner som finns för att hjälpa barnen att hitta ett lugn och även om det inte är som de tänker så vet de att det är på detta sätt det går till. Ännu något som alltid går att förbättra och utveckla är hur barnen är och medverkar deras egen målplanering, till den nivå att de även förstår när det de önskar inte är möjligt på grund av säkerhet eller uppfostringsåtgärden.

9 Avslutning

När man summerar denna undersökning och har tagit del av material, fakta och svaren av de ifyllda enkäterna, öppnas ett nytt tankesätt för det framtida yrket som socionom. Vad är det som kan skapa goda band till barnen, hur jobbar man för att säkerställa deras rättigheter på samma gång som man ser till att det fattas rätta beslut. Det är därför det kändes väsentligt att göra en undersökning som denna, för att verkligen ta reda på från barnens perspektiv, hur man som socionom kan hjälpa dem att verkställa deras mål och önskningar, på samma gång som man är den professionella och ser till att de beslut som även är de tuffa görs, även om barnet inte är av samma åsikt.

Även om resultaten från denna undersökning ger viktiga och värdefulla insikter om barns delaktighet inom barnskyddet, finns det även vissa begränsningar. Urvalet som blev vald och det att man endast använde sig av kvantitativa metoder, kan tyda på ett visst bortfall av de upplevelser man hade önskat få till undersökningen. När frågorna är centrerade till

delaktighet, trygghet och inflytande är det svårt att genom enkätsvar få den tydliga bilden och uppfattningen av delaktigheten och tryggheten.

Även med dessa begränsningar bekräftar resultaten att det finns starka samband med barnens upplevelse av trygghet och deras upplevelse av delaktighet och att man jobbar på ett barncentrerat arbetssätt inom barnskyddet, vilket är avgörande för att främja barnens rättigheter och välmående. Genom den ökade medvetenhet, utbildning och metoder som är enkom strukturerade kan barnens röst i framtiden få en större genomslag inom besluten som görs i deras liv.

Syftet med studien var att undersöka hur de barn som varit placerade upplevt sin delaktighet i beslut som rörde dem, deras liv och hur man som socionom kan arbeta för att skapa mera förebyggande och stödja barn och deras utveckling, samt livskvaliteten hos dem. Studien utgick ifrån två frågeställningar: *Hur upplever barnskyddsklienter att deras åsikt blir beaktade i viktiga beslut som berörde dem?* och *på vilket sätt upplever barnskyddsklienterna att personalen lyssnar och tar hänsyn till deras tankar och synpunkter?*

Resultatet visar att en betydande andel av de tidigare barnskyddsklienterna upplevde att deras åsikter blev beaktade vid viktiga beslut under deras tid på enheten. Det fanns en viss del skillnader mellan delaktighet i resultatet, man får då fundera om de som svarat att de inte kände sig delaktiga hade känslan av att de inte hade fått tydlig information om vad som hände och varför. Där kan det peka på en brist i hur delaktighet praktiseras inom barnskyddet, även fast det är lagstadgat att alla barn har rätt att ge sin åsikt.

Samtidigt visar resultatet att barn som kände att de upplevde att personalen lyssnade och hade tydlig kommunikation kände sig mera trygga och delaktiga att berätta om de synpunkter de hade. Faktorer som bemötande, möjligheter att uttrycka sig och en tydlig samt anpassad information, visade att barn kände sig betydelsefull och att deras åsikter var värda att tas i beaktning och hur de upplevde situationen de var i.

Det är nu också tydligt att professionell osäkerhet och en vuxencentrerad kultur skapar hinder för barns delaktighet. Teoretiska perspektiv utifrån utvecklingspsykologi och sociologi, speciellt Giddens och Suttons (2014) struktur- och aktörsteori, tydliggör hur snabbt barn påverkas av och kan själva påverka de situationer de befinner sig i, men

förutsättningarna att man som yrkesperson ger barnen möjlighet till det. Ett etiskt dilemma angående delaktighet är således om att barn ska få uttrycka sina åsikter, men att man även ska beakta dessa åsikter i beslut, men där måste man som yrkesperson även iakttå situationen och utöva den maktposition som man har för att göra vad som anses vara bäst för barnet.

Slutsatsen av arbetet är att det fortfarande finns ett tydligt behov av att utveckla arbetsätt som hjälper barnen att vara aktivt deltagande inom beslutsfattningen. Genom metoder som KBT, psykoedukation och CPC-modellen kan man yrkespersoner börja skapa en grund till en mer barncentrerad praktik där man inkluderar barn och deras rätt till att bli hörd, där barn känner att de blir bekräftade i deras tankar och få inflytande på ett positivt sätt. Att man jobbat strukturerat med delaktighet är inte bara barnens givna rättighet, det är även en skyddsfaktor som stärker barns självkänsla, identitet och framtids handlingsförmåga.

10 Litteraturförteckning

- Barnkonventionen*. (2024). <https://unicef.se/barnkonventionen>
- Barnskyddslagen 417/2007. (.). *FINLEX*® - Uppdaterad lagstiftning: *Barnskyddslag 417/2007*. Oikeusministeriö, Edita Lakitieto Oy.
<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417#>
- Borge, A. I. H. (2005). *Resiliens: Risk och sund utveckling*. Studentlitteratur.
- Centralförbundet för barnskydd. (2022). *Öppen vård kommer i första hand*.
Lastensuojelu.info. <https://www.lastensuojelu.info/sv/barnskyddet/oppen-vard-i-forsta-hand/>
- Cohen, A. (2010). The Multidimensional Poverty Assessment Tool: A new framework for measuring rural poverty. *Development in Practice*, 20(7), 887–897.
<https://doi.org/10.1080/09614524.2010.508111>
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2014). *Sociologi* (5., rev.uppdaterade uppl). Studentlitteratur.
- Henze-Pedersen, S., & Bengtsson, T. T. (2024). Developing a model for child participation in child welfare services. *Child & Family Social Work*, 29(4), 1086–1095. <https://doi.org/10.1111/cfs.13150>
- Holme, I. M., & solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder* (2., [rev. och utök.] uppl). Studentlitteratur.
- Hwang, P., & Nilsson, B. (2019). *Utvecklingspsykologi* (Fjärde utgåvan). Natur & Kultur.
- Institutet för hälsa och välfärd. (2023a, december 5). *Barnskydd—THL*. Institutet för hälsa och välfärd. <https://thl.fi/sv/teman/barn-unga-och-familjer/social-och-halsovardstjanster/barnskydd>

Institutet för hälsa och välfärd. (2023b, december 5). *Eftervård—THL*. Institutet för hälsa och välfärd. <https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/aftervard>

Institutet för hälsa och välfärd. (2023c, december 7). *Barnskyddsanmälan—THL*. Institutet för hälsa och välfärd. <https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/barnskyddsanmalan>

Institutet för hälsa och välfärd. (2025a). *Handbok för barnskyddet—THL*. Institutet för hälsa och välfärd. <https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet>

Institutet för hälsa och välfärd. (2025b, januari 7). *Omhändertagande—THL*. Institutet för hälsa och välfärd. <https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/omhandertagande>

Institutet för hälsa och välfärd. (2025c, januari 14). *Val av plats för vård utom hemmet—THL*. Institutet för hälsa och välfärd. <https://thl.fi/sv/publikationer/handbocker/handbok-for-barnskyddet/arbetsprocesser/vard-utom-hemmet/val-av-plats-for-vard-utom-hemmet>

Jagers, J. W., Richardson, E. A., & Hall, J. A. (2018). Effect of Mental Health Treatment, Juvenile Justice Involvement, and Child Welfare Effectiveness on Severity of Mental Health Problems. *Child Welfare, 96*(3), 81–102.

LaBrenz, C. A., Wasim, A., Thompson, S. Z., Keller, B., Marra, L., Batchelor, J., & Faulkner, M. (2024). Increasing Family Engagement in Child Welfare Practice: Findings from a Pilot of the Texas Permanency Outcomes Project. *Clinical Social Work Journal, 52*(2), 169–179. <https://doi.org/10.1007/s10615-023-00902-1>

- Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983). (1983). *361/1983 / Lagstiftning / Finlex*. <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/1983/361>
- Lag om verkställighet av beslut beträffande vårdnad av barn och umgängesrätt (619/1996). (1996). *619/1996 / Lagstiftning / Finlex*. <https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/1996/619>
- Lastensuojelun Keskusliitto. (2024). *Lastensuojelun Keskusliitto – Koska lapset ovat tärkeintä, mitä meillä on*. Lastensuojelun Keskusliitto. <https://www.lskl.fi/>
- Linton, S. J., & Flink, I. (2011). *12 verktyg i KBT: Från teori till färdighet* (1. utg). Natur & kultur.
- Madsen, B. (2006). *Socialpedagogik: Integration och inklusion i det moderna samhället*. Studentlitteratur.
- Mellersta österbottens välfärdsområde Soite. (2024). *Familjerådgivningarna*. <https://soite.fi/sv/service-och-kontakt/tjanster-for-barn-unga-och-familjer/radgivningarna/familjeradgivningarna/>
- Mitchell, M., Lundy, L., & Hill, L. (2023). *Children’s Human Rights to “Participation” and “Protection”: Rethinking the...*
- Olsen, R. K. (2023). Key factors for child participation – an empowerment model for active inclusion in participatory processes. *Frontiers in Psychology, 14*, 1247483. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1247483>
- Pölkki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M., & Riikonen, M. (2012). Children’s Participation in Child-protection Processes as Experienced by Foster Children and Social Workers. *Child Care in Practice, 18*(2), 107–125. <https://doi.org/10.1080/13575279.2011.646954>
- Resultat i grafisk form—Sotkanet.fi, Statistik- och indikatorbanken*. (u.å.). Hämtad 01 februari 2025, från

- <https://sotkanet.fi/sotkanet/sv/kaavio?indicator=s07Xt9ZNsbVOCbE2crHWNXIFAA==®ion=szYPBAA=&year=sy5ztTbW0zUEAA==&gender=t&t=bar>
- Social- och hälsovårdsministeriet. (2024). *Barnskydd*. Social- och hälsovårdsministeriet. <https://stm.fi/sv/barnskydd>
- Socialvårdslag 1301/2014. (.). *FINLEX*® - Uppdaterad lagstiftning: Socialvårdslag 1301/2014. Oikeusministeriö, Edita Lakitieto Oy. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children's Participation. *International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199–218. <https://doi.org/10.1163/092755607X206489>
- Toivonen, V., Muhonen, J., Kalliomaa-Puha, L., Luhamaa, K., & Strömpl, J. (2021). Child Participation in Estonian and Finnish Child Welfare Removals – Professionals' Perceptions and Practices. *International Journal of Children's Rights*, 29(3), 701–730. <https://doi.org/10.1163/15718182-29030009>
- Törrönen, M., Kalliola, S., & Paaso, S. (2023). A democratic learning process: When young children under 12 years of age in child welfare services express their wishes for participation. *Children & Society*, 37(6), 2030–2046. <https://doi.org/10.1111/chso.12649>
- Österbottens välfärdsområde. (2021a, oktober 28). *Hälsovårdstjänster för familjer, barn och unga*. Österbottens välfärdsområde. <https://osterbottensvalfard.fi/vara-tjanster/halsa-och-medicinska-tjanster/halsovardstjanster-for-barn-unga-och-familjer/>
- Österbottens välfärdsområde. (2021b, december 16). *Hemservice för barnfamiljer*. Österbottens välfärdsområde. <https://osterbottensvalfard.fi/vara-tjanster/socialvardstjanster/socialvardstjanster-for-barn-unga-och-familjer/hemservice-for-barnfamiljer/>

Enkätfrågor

1. Tycker du att du är delaktig här, det vill säga får vara med och påverka och bestämma?
2. Tycker du att personalen lyssnar på dina synpunkter och tankar?
3. Har du haft regelbunden kontakt med din socialarbetare?
4. Har du fått vara delaktig i verksamheten genom att påverka verksamheten och rutiner?
5. Känner du till dina mål på enheten?
6. Får du vara delaktig inom planeringen och fastställande av målen för din vård?
7. Har du haft möjlighet att påverka innehållet i verksamheten på enheten under din vistelsetid?